

شناسایی عوامل موثر بر اجرای موفق اقتصاد مقاومتی در سازمانها

شیرین امینیان^۱

^۱ کارشناس ارشد علوم اقتصادی، دانشگاه آزاد اسلامی فیروزکوه

نام و نشانی ایمیل نویسنده مسئول:

شیرین امینیان

shirinaminian56@yahoo.com

چکیده

برای شناخت بسترها و زمینه های تحقق اقتصاد مقاومتی، ابتدا باید به ضرورت رویکرد به آن و همچنین آسیب شناسی اقتصاد کشور و موانع و نیازمندی های تحقق اقتصاد مقاومتی پرداخت. لذا شناخت مسائل و چالشهای اقتصاد دولتی ایران به ویژه در سازمانها به ضرورت های بحث در مورد اقتصاد مقاومتی بسیار کمک می نماید و هر دولتی که بخواهد وابسته به بیگانگان و کشورهای استعمارگر نباشد لازم است یکسری زیرساختهای اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی داشته باشد تا با تکیه بر آن زیرساختها بتواند در مواقع سخت و حساس که کشور با آن مواجه می شود قادر به مدیریت اصولی و قوی باشد. هدف از مطالعه حاضر شناسایی مولفه های موثر و ارائه مدلی برای ارزیابی اجرای اقتصاد مقاومتی در سازمانهای دولتی است. در این روش به صورت کیفی و از طریق مصاحبه با خبرگان و بررسی متون شاخص های لازم استخراج و ارزیابی می شود. مدیریت صحیح مصرف، مصرف تولیدات و کالاهای داخلی، حمایت از تولید ملی، تقویت و حمایت از اقتصاد دانش بنیان، تقویت بخش خصوصی، افزایش تولید در برابر افزایش نقدینگی، مسئله منابع ارزی، مدیریت صحیح مالی و دیپلماسی موفق در رفع تحریم ها به ترتیب از عوامل موثر بر اجرای موفق اقتصاد مقاومتی در سازمانها بود.

واژگان کلیدی: اقتصاد مقاومتی، سازمانهای دولتی، مدیریت مالی، حمایت از تولید ملی

مقدمه

اگر دانش انباشته و کتابهای مرسوم اقتصادی دنیا را مطالعه کنید، نظریه یا تجربه ای مدون و مکتوب درباره اقتصاد مقاومتی نخواهید یافت. از آنجا که تحریم های شدید استکبار بر علیه ایران تاکنون سابقه نداشته، چگونگی واکنش به آن هم امری بدیع است. حتی اگر مطالعاتی هم در این باره صورت گرفته باشد به دلیل سری و سیاسی بودن امکان دسترسی به آن برای کارشناسان معمولی وجود ندارد (۱). بنابراین، با تعمیق مطالعات در اقتصاد و مذاقه در بیانات رهبری و مطالعه وضع موجود می توان اقتصاد مقاومتی را با چهار الگوی زیر تعریف نمود:

الف) اقتصاد مقاومتی یا اقتصاد موازی

این تعریف به برخی اقدامات در موازی با وضعیت موجود بر می‌گردد. همان‌گونه که روشن است در اوایل انقلاب دولت‌مردان کشور با توجه به نیازهای موجود با روحیه مذهبی، اقدام به تأسیس ادارات یا نهادهایی مانند کمیته امداد امام خمینی (ره)، جهاد سازندگی، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و بنیاد ۱۵ خرداد نمودند. امروز نیز باید برای تأمین اهداف عالیه انقلاب، این پروژه را ادامه داد و تکمیل کرد. یعنی برای تحقق اقتصاد مقاومتی به نهادهایی موازی برای این کار ویژه ایجاد گردد؛ یعنی ما در متن این ماهیتاً از عهده نهادهای رسمی اقتصادی موجود بر نمی‌آید. پس باید نهادهایی موازی برای این کار ویژه ایجاد گردد؛ یعنی ما در متن این اقتصاد به یک «اقتصاد ثانویه» و مشابه و تکمیلی نیاز داریم. برخی از این نهادها برای اهداف بلند مدت و مشخصی تأسیس شدند که شاید نیازی به وجود آنها در شرایط حاضر نباشد. در واقع اهداف مربوط به آنها کاملاً محقق شده است. بر اساس اقتصاد مقاومتی اهداف جدیدی در ساختار کلان تبیین می‌شود که نیاز به نهادهای جدیدی است (۲).

ب) اقتصاد مقاومتی یا اقتصاد پدافندی

شکی نیست که اندیشه اقتصاد مقاومتی تفکری بومی و منطقه‌ای است و در مقابله با تحریم‌های فلج کننده آمریکا و اتحادیه اروپا و دیگر کشورهای هم‌پیمان با آمریکا در اذهان مدیران اقتصاد کلان کشور شکل گرفته است. با این دیدگاه ابتدا باید به مهارت‌های آفندشناسی و هجوم‌شناسی مسلح شویم و دشمن را با همه ویژگی‌ها و اقدامات آینده به طور دقیق بشناسیم. در آن صورت برای هر حمله یک ضد حمله طراحی و اجرا نماییم. در واقع در برابر هر استراتژی دشمن ما استراتژی مقاومت را تدوین و اجرا خواهیم کرد. از آنجایی که این تعریف به شناخت کیفیت حمله یا تحریم‌های دشمن بستگی دارد می‌توان آن را از این منظر یک «اقتصاد تدافعی» نامید (۳).

ج) اقتصاد مقاومتی یا ترمیمی

تحریم‌ها در ابتدا مشکلاتی را در اقتصاد کشور ما به وجود آوردند که ضعف فرآیندها و ساختارها و نهادهای فرسوده و ناکارآمد موجود اقتصادی را آشکار ساخت. اگر این تشکیلات و روش‌ها تغییر نیابد نمی‌توان به یک اقتصاد مقاومتی رسید. بر اساس این دیدگاه با تغییرات جزئی یا کلی نهادهای دارای اثربخشی کم «مقاوم‌سازی»، «آسیب‌زدایی» یا «مرمت» می‌شوند. در واقع اگر در راستای عملیاتی‌سازی فرمایشات رهبری یک نهاد فرضی نمی‌تواند انتظارات اقتصادی ما را برآورده سازد باید با تعریف دوباره سیاست‌ها و خط‌مشی‌های سازمانی مانند یک ستاره دریایی بخش آسیب‌پذیر و آسیب‌دیده را ترمیم کنیم. با ترمیم‌های نهادی یا سازمانی یا دستگاهی یا وزارتخانه‌ای و وظایف جدید و تکمیلی ما به یک اقتصاد مقاوم و شکست‌ناپذیر می‌رسیم (۴).

د) اقتصاد مقاومتی یا اقتصاد الگویی

در این تعریف به دنبال ترکیب هر سه دیدگاه فوق هستیم. یعنی اگر ترمیمی در ساختارها لازم است را انجام می‌دهیم و همزمان همه‌ها و تحریم‌ها را شناسایی می‌کنیم و در صورت نیاز نهادسازی را انجام می‌دهیم. در این روش باید از جدیدترین دانش در عرصه داخل و بین الملل مطلع باشیم و بر اساس اقتضای شرایط تصمیمات و طرح‌های خرد و کلان اقتصادی را اجرا نماییم. از آنجا که این تعریف بر اساس شرایط داخلی کشور و اوضاع خارجی و استراتژی‌های تحریمی دشمنان است می‌توان این اقتصاد را یک «اقتصاد اقتضایی» نامید؛ زیرا با در نظر گرفتن تهدیدات قبلی و فعلی و آتی و با توجه به اصول و ارزش‌های بنیادین سیاست کشور، نحوه عمل خود را اتخاذ و اجرا می‌کنیم (۵-۸). امروزه جمهوری اسلامی در حوزه‌های اقتصادی خود با مسائل یا مفاهیمی مواجه است که به هیچ عنوان تاکنون چه در عرصه‌ی نظر و در کتاب‌های درسی و چه در عرصه‌ی عمل و تجارب بشری مشابه و مابه‌ازای واقعی نداشته است. بنابراین خود انقلاب اسلامی مکلف به نوآوری و ابتکار و نظریه‌پردازی و الگوسازی در این عرصه‌های جدید اقتصادی است. هر کشوری که غلم استکبارستیزی را برپا کند نیازمند چنین الگوهایی است. یکی از این مفاهیم، «اقتصاد مقاومتی» است. اقتصاد مقاومتی و اهداف آن باید با جوهره مقاومت پیوند منطقی داشته باشد، در این راستا باید چالش‌های پیش رو را شناسایی و در دایره‌ای بزرگتر با عنایت به چالش‌های اقتصاد و امت اسلامی تعریف و برای آن برنامه و راه حل ارائه شود. هدف از مطالعه حاضر شناسایی عوامل موثر بر اجرای موفق اقتصاد مقاومتی در سازمانهای دولتی جمهوری اسلامی ایران است.

روش تحقیق

پژوهش حاضر، بدین دلیل که به شناسایی عوامل تاثیر گذار در اجرای موفق اقتصاد مقاومتی و تعیین میزان تاثیر هر یک از عوامل می‌پردازد و به این ترتیب یک چالش واقعی در سازمانهای دولتی را حل می‌نماید، تحقیقی کاربردی است و از نظر شیوه گردآوری و تحلیل اطلاعات، به دلیل اینکه به جمع‌آوری اطلاعات در محیط واقعی می‌پردازد این تحقیق توصیفی - تحلیلی پیمایشی است. با توجه به قلمرو مکانی و زمانی، جامعه آماری پژوهش شامل دانشجویان و اساتید رشته مدیریت اقتصادی می‌باشند. که به علت محدود بودن و در دسترس بودن جامعه آماری این تحقیق به روش تمام شماری انجام می‌شود و تعداد افراد پاسخ دهنده ۵۶ نفر بود. همچنین از متون اقتصادی جهت شناسایی عوامل استفاده گردید. به منظور جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات برای تجزیه و تحلیل در این تحقیق از پرسشنامه استفاده شده است. با توجه به جدید بودن موضوع در حوزه مدیریت پرسشنامه استاندارد و یا مشابهی وجود نداشت بنابراین در این تحقیق

محقق خود اقدام به ساخت پرسشنامه نموده است به عبارت دیگر پرسشنامه این تحقیق محقق ساخت است. برای طراحی این سؤالات از طیف پنج گزینه‌ای لیکرت همراه با ۲۹ سوال شامل مولفه های موثر بر اجرای موفق اقتصاد مقاومتی استفاده گردیده است که یکی از رایج ترین مقیاس های اندازه گیری به شمار می رود.

جدول ۱- معرفی پرسشنامه

فرضیه	متغیر	سوالات	تعداد سوال
فرضیه یک	حمایت از تولید ملی ،	سوالات ۱ و ۲ و ۳	۳ سوال
فرضیه دو	تقویت و حمایت از اقتصاد دانش بنیان ،	سوالات ۴ و ۵ و ۶	۳ سوال
فرضیه سه	مدیریت صحیح مصرف ،	سوالات ۷ و ۸ و ۹	۳ سوال
فرضیه چهارم	تقویت بخش خصوصی	سوالات ۱۰ و ۱۱ و ۱۲	۳ سوال
فرضیه پنجم	مصرف تولیدات و کالاهای داخلی ،	سوالات ۱۳ و ۱۴ و ۱۵	۳ سوال
فرضیه ششم	افزایش تولید در برابر افزایش نقدینگی	سوالات ۱۶ و ۱۷ و ۱۸	۳ سوال
فرضیه هفتم	مسئله منابع ارزی	سوالات ۱۹ و ۲۰ و ۲۱ و ۲۲ و ۲۳	۵ سوال
فرضیه هشتم	مدیریت صحیح مالی	سوالات ۲۴ و ۲۵ و ۲۶	۳ سوال
فرضیه نهم	دیپلماسی موفق در رفع تحریم ها	سوالات ۲۷ و ۲۸ و ۲۹	۳ سوال

اعتبار محتوای این پرسشنامه توسط ، خبرگان منابع انسانی و مدیریت و مطالعه کتب و مقالات مربوط به تحقیق و تعیین اقلام اطلاعات لازم، مطالعه پرسشنامه های مقالات و تحقیق ها و تعیین نقاط قوت و ضعف آنها، توزیع ابتدایی پرسشنامه بین تعدادی از کارکنان بخش ادای و مالی موسسات دولتی و اعمال نظرات اصلاحی مورد تأیید قرار گرفته است و از اعتبار لازم برخوردار می باشد. ابتدا تمامی مولفه های موثر از منابع و مصاحبه با نخبگان استخراج گردید و در ۵۱ آیتم طبقه بندی گردید. و ۴ تن از کارشناسان فن به سه مولفه ضرورت ، مرتبط بودن و شفاف بودن سوالها را بررسی کردند. سوالاتی که نمره کمتر از حد متوسط را دریافت نمودند از پرسشنامه حذف گردیدند و در نهایت ۲۹ سوال برای پرسشنامه نهایی تعیین شد.

در این تحقیق به منظور تعیین پایایی آزمون از روش آلفای کرونباخ استفاده گردیده است. این روش برای محاسبه هماهنگی درونی ابزار اندازه گیری که خصیصه های مختلف را اندازه گیری می کند به کار می رود. ضریب آلفای کرونباخ، بین ۰ و ۱ است که در واقع همان ضریب همبستگی داده ها در زمانهای مختلف می باشد؛ عدد ۱، حداکثر همبستگی و عدد ۰، حداقل همبستگی را نشان می دهد. در اینگونه ابزار ، پاسخ هر سوال می تواند مقادیر عددی مختلف را اختیار کند. برای محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ابتدا باید واریانس نمره های هر زیر مجموعه سوالهای پرسشنامه (یا زیر آزمون) و واریانس کل را محاسبه و سپس با استفاده از فرمول زیر مقدار ضریب آلفا را محاسبه کرد (سرمد و همکاران، ۱۳۸۵، ص: ۶۹).

$$r_{\alpha} = \frac{J}{J-1} \left(1 - \frac{\sum S_j^2}{S^2} \right)$$

J : تعداد پرسشها

S_j^2 : واریانس زیر آزمون J ام

S^2 : واریانس کل آزمون

هر قدر درصد به دست آمده به ۱۰۰ درصد نزدیک باشد، بیانگر قابلیت اعتماد بیشتر پرسشنامه است. قابل ذکر است که ضریب آلفای کمتر از ۰.۶۰ درصد معمولاً ضعیف تلقی می شود، دامنه ۰.۷۰٪ قابل قبول و بیش از ۰.۸۰٪ خوب تلقی می شود، البته هر چقدر ضریب اعتماد به عدد یک نزدیک تر باشد، بهتر است. بدین منظور ابتدا یک نمونه اولیه شامل ۳۰ پرسشنامه پیش آزمون گردید و سپس با استفاده از داده های به دست آمده از این پرسشنامه ها و به کمک نرم افزار آماری SPSS میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ برای این ابزار ۰.۸۹ محاسبه شد. بنابراین آلفای کرونباخ محاسبه شده برای بخش های مختلف پرسشنامه مورد استفاده، نشان می دهد که این ابزار از قابلیت اعتماد لازم برخوردار می باشد.

جدول ۲- الفای کرونباخ سوالات پرسشنامه

الفای کرونباخ	مولفه
.893	حمایت از تولید ملی ،
.873	تقویت و حمایت از اقتصاد دانش بنیان ،
.902	مدیریت صحیح مصرف ،
.894	تقویت بخش خصوصی
.887	مصرف تولیدات و کالاهای داخلی ،
.895	افزایش تولید در برابر افزایش نقدینگی
.893	،مسئله منابع ارزی
.886	مدیریت صحیح مالی
.878	دیپلماسی موفق در رفع تحریم ها

با توجه به تنوع متغیرها و مقتضیات طرح از روش تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شده و بوسیله نرم افزار SPSS یافته های تحقیق تحلیل شده است.

یافته ها

در این مطالعه نه شاخص به منظور تعیین اثر گذاری بر اجرای طرح تحول نظام سلامت تعیین شد.

جدول ۳. آمارهای توصیفی شاخص ها

شاخص ها	تعداد	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف معیار
حمایت از تولید ملی	۵۶	۵	۱۵	۱۱٫۷۱	۲٫۳
تقویت و حمایت از اقتصاد دانش بنیان ،	۵۶	۳	۱۵	۱۰٫۶۰	۳٫۱۰
مدیریت صحیح مصرف	۵۶	۲	۱۵	۱۲٫۸۳	۱٫۴۱
تقویت بخش خصوصی	۵۶	۳	۱۵	۱۲٫۵۰	۲٫۱۴
مصرف تولیدات و کالاهای داخلی	۵۶	۷	۱۵	۱۲٫۴۶	۲٫۱۱
افزایش تولید در برابر افزایش نقدینگی	۵۶	۸	۱۵	۱۰٫۸۵	۲٫۲۶
،مسئله منابع ارزی	۵۶	۳	۲۵	۱۷٫۶۰	۵٫۴۳
مدیریت صحیح مالی	۵۶	۲	۱۵	۱۲٫۷۵	۲٫۹۴
دیپلماسی موفق در رفع تحریم ها	۵۶	۳	۱۵	۱۰٫۳۲	۳٫۰۷

مناسب بودن داده ها جهت تحلیل عاملی:

به منظور تعیین مناسب بودن داده ها جهت تحلیل عاملی از آزمون های K.M.O و بارتلت استفاده کردیم. ۱

جدول ۴. آزمون های K.M.O و بارتلت برای سئوالات بخش « چگونگی تاثیر اتوماسیون بر کارایی »:

آزمون KMO و Bartlett's

مقیاس KMO		۰/۷۵۴
کفایت نمونه		
تست کرویت بارتلت	خی دو	۲۰۹۹/۵۱۹
	درجه آزادی	۲۶۵
	سطح معناداری	۰/۰۰۰

همانگونه که در جدول فوق مشهود است هر دو آماره به ما اطمینان میدهد که میتوانیم به تحلیل ادامه بدهیم.

جدول ۵. ماتریس چرخیده عاملهای موثر بر اجرای اقتصاد مقاومتی

شاخص ها	عامل اول	عامل دوم
مدیریت صحیح مصرف	۰,۹۶۶	
حمایت از تولید ملی	۰,۹۶۶	
مصرف تولیدات و کالاهای داخلی	۰,۹۶۴	
تقویت بخش خصوصی	۰,۹۴۷	
مدیریت صحیح مالی	۰,۹۳۳	
افزایش تولید در برابر افزایش نقدینگی	۰,۷۴۳	
مسئله منابع ارزی		۰,۹۵۰

^۱ برای اینکه تجزیه و تحلیل عاملی رضایت بخش باشد، نباید مقدار K.M.O از ۰/۵ کمتر باشد. از طرف دیگر چنانچه آزمون بارتلت معنی دار نباشد، این خطر برای ماتریس همبستگی وجود دارد که ماتریس همانی باشد- قطر اصلی ۱ و بقیه خانه ها صفر- و این برای تحلیل بعدی مناسب نیست. (کینیر و گری، ۱۳۷۷، ص ۲۹۴)

۰,۹۳۶		تقویت و حمایت از اقتصاد دانش بنیان ،
۰,۹۳۴		دیپلماسی موفق در رفع تحریم ها

بحث و نتیجه گیری:

بر اساس نتایج در عامل اول به ترتیب حمایت از تولید ملی ، مدیریت صحیح مالی ، مدیریت صحیح مصرف ، مصرف تولیدات و کالاهای داخلی ، تقویت بخش خصوصی ، و افزایش تولید در برابر افزایش نقدینگی بیشترین تاثیر را دارد. در مرحله دوم ، مسئله منابع ارزی، تقویت و حمایت از اقتصاد دانش بنیان و دیپلماسی موفق در رفع تحریم ها تاثیر دارد. بهر حال آنچه مسلم است نقطه شروع اقتصاد مقاومتی، سیاستگذاری برای اصلاح الگوی مصرف است. مصرف، تولید را جهت میدهد و این دو در کنار هم، جهت سرمایه گذاری را مشخص می کنند. رونق تولید داخلی و کاستن از وارداتی که می تواند به افول و کم رونقی و توقف واحدهای تولیدی داخلی منجر شود، موجب استقلال اقتصادی، قطع وابستگی به خارج و ارتقای تکنولوژی در سطح کلان تر می شود . البته باید به گونه ای عمل کرد که اقتصاد مقاومتی به معنای تحمیل فشار به مردم نباشد. افزایش بهره وری در تولید ، کاهش قیمت تمام شده تولیدات، کیفیت بهتر و خدمات بیشتر در رقابت با تولیدات خارجی و کاهش واردات، حمایت از تولید ملی به ویژه تولیدات استراتژیک پیشنهاد می شود. تعیین سازکارها خودداری از اسراف و ضایع کردن کالاها و ذخیره سازی کالاهای اساسی در ابعاد حجیم توسط دولت نیز از راهکارهای اجرای موفق اقتصاد مقاومتی است.

منابع و مراجع

۱. خلیلی، حسام الدین (۱۳۹۱) مقاومت اقتصادی در پرتو اقتصاد مقاومتی. مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، تهران.
۲. علیخانی، حسین (۱۳۹۲)، تحریم ایران شکست یک سیاست، مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، تهران.
3. Barberies,N.C.and R.H.Thaler,"A Survey OF Behavioral Finance, In G.M.,2003.
4. Bloomfield Robert, "How and Why Markets are Inefficient and Why it Matters "Cornell University,August,2001.
5. Fama E.F. 1970 "Efficient capital markets: A review of theory and empirical work". Journal of finance ,25:2,283-417.
6. Jarrow R.A, 1980", Heterogeneous expectations, restriction on short sales, and equilibrium asset prices." Journal of finance, 35:5, 1105-1113.
7. Jensen M.C 1978, "Some anomalous evidence regarding market efficiency" Journal of finance Economics 6:2/3 95.101
8. Lintner.j1965,"The valuation of risk assets and the selection of risky investments in stock portfolios and capital budgets, "Review of Economics and statistic.